ŞEHVET

(şehvet, iştiha, heva)

"Şehvet, nefsin, istediği şeyi derinden özleyip arzu etmesidir. Bunun dünyada iki türü vardır: Sadık, yalancı. Beden için zorunlu olanlar sadık, beden için şart olmayanlara yalancı şehvet denir." (Râgıb, *el-Müfredât)* Arzulamak, canı çekmek anlamındaki iştiha (Türkçe'de iştah) da şehvet kökündendir.

Şehvet kökünden kelimeler on küsur yerde geçer. Bunların sekiz tanesi fiil kullanımdır.

Kur'an, şehveti kötülememiş, onu önder edinip hayatı ona uydurmayı kınamıştır. Kullanımlar bu iki anlam arasında paylaştırılmış gibidir. Şehvet (çoğ. şehevât) , en mükemmel unsurlarla en yıkıcı belaları bünyesinde taşıyan bir güçtür. O halde, şehveti bir çırpıda kötü olarak nitelendirip reddedemeyiz. "Allah, şehveti insanoğluna boşuna vermemiştir. Menfaate koşmak, emel ve heves gibi şeyler hep ondan kaynaklanır. İnsan ve hayvan neslinin devamı da şehvet sayesindedir. Eğer şehvet olmasaydı yeryüzü harabe, insanlar arası muameleler hükümsüz ve nesil kesilmiş olurdu." (Ahmet Rifat; *Tasvîr-i Ahlâk,*214-215)

Şehvetin faydalı ve zararlı çeşitlerini ayırmak için isabetli ve yalancı şehvet ölçüsünü kullananlar vardır. Bunlara göre, isabetli şehvet beden için zorunlu olan şeylere duyduğumuz arzu, yalancı şehvet ise beden için lüzumsuz şeylere yönelen arzudur. Adlarına ne dersek diyelim, Kur'an, şehvetin hem makbul hem de çirkin olanlarına işaret etmektedir:

"Kadınlara/uzun yaşamaya/ertelemeye/veresiye alışverişe, oğullara/sabit mallara/güzel kokulara, altın ve gümüşten oluşturulmuş yığınlara, salma atlara, davarlara ve ekinlere tutkunlukların sevgisi, insanlar için süslenip püslenmiştir. Tüm bunlar geçici-iğreti haya-

tın nimetidir. Allah'a gelince, varılacak yerin en güzeli O'nun yanındadır." (Âli İmran, 14)

Burada sayılan şeylerin hepsi helâl dairesindeki şeylerdir. O halde, onlara duyulan arzu, ihtirasla dolu ve haddi aşan tipten olunca kötü ve çirkindir. Şu ayet ise şehvetin sadece kötüsüne işaret etmektedir:

"Allah sizin tevbelerinizi kabul etmek ister. Şehvetlerine uyanlar ise sizin büyük bir meyille yoldan sapmanızı isterler." (Nisa, 27)

Şehveti normal ölçüler içinde tutmaya İslam ahlakında iffet denmiştir. (Râgıb, iffet mad.)

Kur'an, şehvetin öncü unsurlarına da dikkat çekmiştir. Bunların başında 'heva' gelir. İğreti, hayvansal arzu ve istek anlamındaki heva (çoğulu: ehvâ), türevleriyle birlikte 30 küsur yerde geçer.

Heva, benliğin şehvete meyli ve keyfiliği tercih etmesidir. Dilimizde bu tabir, boş ve zararlı arzular anlamında kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim, hevayı en yıkıcı musibetlerden biri olarak görüyor ve birçok yerde tehlikelerine işaret ediyor. Çünkü nevanın varlığı, benliğin şehvet tarafına geçtiğini ve ruha sırt çevirdiğini göstermektedir.

Hevanın varlığı bir düşüş ifadesidir, insanın yücelikten basitliğe düşmesidir. Nitekim heva ile aynı kökten gelen hüviyy yüksekten aşağılara inmek mânâsına kullanılmaktadır. Hevanın yerleştiği bir kalp, başta şirk olmak üzere, her türlü pislik ve kötülüğün beşiği olmaya adaydır. Böyle bir benlik giderek hevayı kendine ilah yapar. (25/43; 45/23)

"Kendisinin ilahı olarak kendi duygu ve arzusunu almış kişiyi gördün mü? Allah onu bir ilim üzerine saptırmış, kulağı ve kalbi üzerine mühür basmış, gözünün üstüne de bir perde çekmiştir. Allah'tan sonra ona kim kılavuzluk edecektir. Hâlâ düşünüp ibret almıyor musunuz?" (Câsiye, 23)

"Yemin olsun ki biz, İsrailoğulları'nın kesin sözlerini almış da onlara resuller göndermiştik. Ne zaman bir resul onlara nefislerinin hoşlanmadığı bir şeyi getirdiyse bir kısmını yalanladılar; bir kısmını da öldürüyorlardı." (5/70; ayrıca bk. 53/23)

"Artık hevanıza uymayın ki adaleti gerçekleştiresiniz..." (Nisa, 135)

Kur'an, vahyi dışlayarak her türlü çözümü dürtülerden beklemenin, insanı hevaya esir edeceğini ve bunun da insan hayatını nefsanî çekişmelerin didişmesine yenik düşürerek rahatsızlıklara yol açacağını söyler, (bk. 18/28; 28/50; 38/26) Bunun içindir ki, insan hayatını hevalarına göre çekip çevirmek isteyenler, peygamberlere hep karşı çıkmışlardır. (2/87; 5/70; 30/29)

Heva daima zan, kibir ve bilgisizlikle beraberdir. (2/87, 120, 145; 5/48; 6/119; 13/ 37; 30/29; 41/18; 53/23)

Hevanın; ilim, vahiy ve aklın yerine geçirilmesinin kötü sonuçlarına dikkat çeken Kur'an, hevaya mağlup olanların dinlenmemesini istemekte (2/120; 5/77; 6/56; 18/28; 20/16; 42/15), hevanın adaleti engelleyeceğini (4/135), insanı şeytanın oyuncağı yapacağını (6/71) söylemekte ve nihayet, hevaya yenik düşmüş bir dünyanın bozgun ve karmaşayla dolacağını duyurmaktadır. Böyle bir durumda hakkın bencillik ve şehvete feda edilmesi, yerin ve göklerin fesada terk edilmesi, yer ve gök sakinlerinin denge ve düzenlerinin sarsılması kaçınılmaz olacaktır. (5/77; 23/71)

Cennete giden yol, hevanın denetimine verilmeyen yoldur, (bk. 79/40).

Heva konusunu, vahiy ile mukayeseli bir biçimde inceleyen Şâtıbi (ölm. 1388) insan hayatını düzenlemede dinin karşısına çıkışların genel adını heva olarak anıyor ve şu sonuca varıyor:

"Bir, vahye dayalı düzen vardır; bir de heva. Üçüncüsü yok." (Şâtıbi; *el-İ'tısam,* 1/46-143)